

РОЛЬ І МІСЦЕ КІБЕРКУЛЬТУРИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Девтеров І. В.

Національний технічний університет України “КПІ”

У статті розглядається поняття “кіберкультура”. Також автор аналізує роль та місце сучасної культури в кіберпросторі.

Ключові слова: кіберкультура, технокультура, інформаційна бідність, культура віртуальної спільноти, мережевий простір.

В статье рассматривается понятие “киберкультура”. Также автор анализирует роль и место современной культуры в киберпространстве.

Ключевые слова: киберкультура, технокультура, информационная бедность, культура виртуального сообщества, сетевое пространство.

The article analyses the concept “cyberculture”. An author also analyses a role and place of modern culture in the cyberspace.

Keywords: cyberculture, technoculture, information poverty, culture virtual community, network space.

Комунікаційні технології сучасності відкрили широку міждисциплінарну галузь дослідження, що має стосунки як до соціальних, так і до культурних змін. Антропологічні перспективи культури, наявні в різних підходах до аналізу мережі Інтернет, особливо ті, що пояснюють існування такого феномену, як кіберкультура, є прикладом для використання антропологічної теорії для розуміння медіа-форм і методів, у цьому разі, мережі Інтернет.

Глобальна інформатизація суспільства з неминучістю приведе до формування нової культури суспільства, а також до її все більшого поширення у світовому масштабі. Ця культура виявляється досить агресивною стосовно до традиційних культур суспільства. Під її дією відбувається їх деформація та ерозія. Адже нова культура несе із собою не лише нову мову і нові стереотипи поведінки, але також і нові моральні цінності. Вона активно формує нові погляди на світ, суспільство, людину, мету і сенс її життя. Слід очікувати, що при цьому формуватиметься і нова етика – етика глобального інформаційного суспільства, яка значною мірою визначатиме ті переваги, правила, моральні норми і обмеження, якими керуватимуться мільйони жителів нашої планети.

Багато сторін життя та діяльності людей в інформаційному суспільстві ставатимуть усе більш “прозорими” і вразливими для зовнішньої дії. Вже сьогодні в комп’ютерних мережах та електронних банках даних різного призначення накопичується і зберігається велика кількість інформації про діяльність підприємств, державних і громадських організацій, окремих громадян. Аналіз і несанкціоноване використання цієї інформації створюють реальні можливості для політичного і промислового шпигунства, маніпуляції суспільною свідомістю, тотального контролю над особистістю. З’являється новий вигляд інформаційних злочинів проти людини і суспільства, окремих організацій. Надалі, в міру розвитку процесу інформатизації і глобалізації суспільства, ці можливості швидко розширюватимуться. Адже не лише діяльність людей в інформаційному суспільстві ставатиме все більш “прозорою”, але і саме суспільство стає все більш і більш тісно пов’язаним сучасними інформаційними комунікаціями [5].

На межі ХХ і ХХІ ст. ЮНЕСКО вводить нове поняття – “інформаційна бідність”. Це поняття характеризує стан інформаційно відсталих країн у світовому інформаційному просторі і є однією з характеристик рівня їх соціального розвитку, а також якості життя в цих країнах. Боротьба

з інформаційною бідністю стає однією з глобальних проблем світової спільноти у XXI ст., і розв'язання цієї проблеми вбачається в розвитку системи освіти та випереджаючої інформатизації. Лише так, на думку експертів, можна розвинути в людей нові інформаційні потреби, які й повинні слугувати стимул-реакцією для формування нової інформаційної культури суспільства.

Досліджуючи еволюцію поглядів на природу та сутність культури і підходів до її вивчення можна зазначити, що початкове значення терміна *культура* в перекладі з латинської мови – це “обробіток”, “розвиток” “виховання”, “освіта”, “шанування”. Відповідно до такого розуміння людина досягає певного рівня культури не тільки завдяки своїй природі, але й у результаті мислення та спеціального виховання. На нашу думку, таке розуміння поняття “культура” і на сьогодні є актуальним, оскільки культура виступає важливим чинником конкретно-історичного впливу на особистість. У сучасному соціально-філософському тлумаченні особливої ваги набуває теза, що культура, завдяки особливостям свого функціонування, є однією з основ соціально-комунікативного процесу.

І в такому контексті мережа Інтернет, на думку деяких дослідників, сприяє розвитку культури у двох напрямках [7]. Перший пов'язаний з розмиванням національних кордонів культури, подоланням мовних бар'єрів, руйнуванням кордонів між такими формами культури, як наука, мистецтво, освіта, дозвілля тощо. Другий напрямок полягає в тому, що в Інтернет-культурі для кожної людини з'являється можливість не лише пасивно сприймати зміст культури, але й впливати на світ культури. Із впровадженням у життя людини мережі Інтернет підриваються основи монологічного початку в культурі, що означає занепад “закритих” культур, які несуть у собі потенціал конфліктів на міжетнічному, конфесійному або національному ґрунті. Таким чином, Інтернет сповіщає про народження культури глобального діалогу (культури як діалогу культур), “відкритої” культури, в якій кожен з учасників має свій голос, веде свою “партію”, може приєднати свій голос до голосу інших або впливати на загальне звучання. Отже, феномен Інтернету відкриває новий горизонт культури – орієнтацію на глобальну творчість та індивідуальний внесок кожного в її розвиток.

Проблема кіберкультури має ще один важливий аспект – це культура самого Інтернету, власне діяльності в глобальних мережах. Збільшивши в багато разів міру свободи, інформаційне суспільство повинне розв'язувати проблему нової інформаційної культури, проблему правової, моральної відповідальності особистості. І на сьогодні глобалізація культурного та соціального життя в тисячі разів збільшує частку цієї відповідальності. Але з такої ситуації виникає інша проблема: інтегрувавши людину в цілісність світової культури, мережа Інтернет залишає її наодинці із собою.

Що взагалі мається на увазі під терміном “кіберкультура”? В середині 90-х років XX ст. Це поняття використовувалося в кількох значеннях. З одного боку, люди вживали (і досі вживають) префікс “кібер” у визначеннях дій або соціальних проєктів, що здійснювалися за допомогою Інтернету, як, наприклад, “кіберактивність”, “кіберкафе”, “кібермистецтво” тощо. Складається враження, що термін “кіберкультура” виник як нове поняття для об'єднання всього вищезгаданого. З другого боку, він використовувався деякими вченими як поняття для розуміння впливу Інтернету на суспільство. Згодом, “кіберкультура” постає як нова міждисциплінарна галузь дослідження, що визначається культурним аналізом комунікативних та інформаційних технологій.

Досліджуючи кіберкультуру як сучасний феномен, іспанський дослідник Е. Ардевол пропонує осмислювати Інтернет саме з точки зору розвитку культури [9]:

- кіберкультура як нова культурна модель, заснована на Інтернет-технологіях;
- кіберкультура як спонтанна Інтернет-культура;
- кіберкультура як культурний продукт розвитку Інтернету;
- кіберкультура як медіа-форма.

Усі ці чотири елементи ґрунтуються на головних тенденціях осмислення культури взагалі: культура як адаптивна стратегія, як завершена система, як символічний порядок і як практика. Ці різні культурні перспективи також можуть бути пов’язані з чотирма принципами в дослідженнях Інтернету: Інтернет як технологія, Інтернет як новий соціальний контекст, Інтернет як новий творчий і партнерський інструмент та Інтернет як засіб масової інформації.

Можна представити вищезазначене в таблиці:

Нова культурна модель	Продукт Інтернету
- Інтернет як технологія; - поява нового суспільства; - соціальні та культурні зміни	- кіберпростір як нова соціальна ситуація; - поява нових культурних форм; - віртуальне суспільство, віртуальні спільноти
Культура як адаптивна стратегія	Культура як система
Культурний продукт	Медіа-форма
- Інтернет як засіб; - творче і спільне виробництво; - цифрова культура;	- Інтернет як спосіб комунікації; - масовий ужиток; - медіа-форми, що змінюють мас-медіа
Культура як виробництво символів	Культура як соціальна практика

Протягом 90-х років ХХ ст. і на початку ХХІ ст. кіберкультура перебуває в центрі соціальних досліджень Інтернету, більшість з яких стверджують, що нова культурна модель з’явилася від використання Інтернету, який змінює зразки соціальних стосунків, ідентичності особистості та суспільства. Деякі дослідники також вважали, що Інтернет принесе новий вид політичної практики і економічного обміну, і в цьому разі він розглядався як нова технологія, що в подальшому впливатиме на всі сфери нашого життя. Інтернет розглядався як технологія, що дасть початок новій ері або як тип нового культурного порядку під назвою “Суспільство інформації та знання” (Informational and Knowledge Society) чи “Мережеве суспільство” (Network Society) у М. Кастельса.

Люди, суспільства та держави, що не братимуть участь у цій технологічній революції будуть усунуті з глобального прогресу. Тому цифровий поділ постає як новий остаточний соціальний розподіл, важливіший, ніж інші протиставлення, як, наприклад, багаті та бідні країни, країни, що розвиваються і нерозвинені. Розвиваючись далі, технокультура, розмаїття технології в людських взаєминах і в людському тілі безпосередньо, що має стосунок до пізнавальних наук, біотехнологій і генетики, змінить наші концепції природи на противагу культурі, створюючи новий вид, або пост-людину, – кіборга. Водночас кіберкультура не замикається виключно на мережі. В неї входить нелінійна структура сучасних операційних систем, комп’ютерні ігри, література та ігрове кіно про цифрові технології.

На думку М. Кастельса, культура Інтернету – це “культура творців Інтернету”. При цьому під самим поняттям “культура” він розуміє “набір цінностей і переконань, що визначають поведінку людини”. У своїй роботі “Галактика Інтернет”, присвяченій і згаданій проблематиці зокрема, він зазначає, що для культури Інтернету характерна чотиришарова структура: техномеритократична культура, культура хакерів, культура віртуальної спільноти та підприємницька культура. І всі разом ці культури визначають ідеологію свободи, настільки поширену на сьогодні в Інтернет-співтоваристві. Проте, зазначає М. Кастельс, ця ідеологія не виступає в ролі засадничої культури, оскільки вона не пов’язана безпосередньо з вдосконаленням технічної системи: свободу можна використовувати по-різному. Вищезгадані культурні шари утворюють певну ієрархію. Техномеритократична культура перетворюється на культуру хакерів шляхом упровадження відповідних правил та звичаїв у кооперативній мережі, спрямованих на певні технічні проекти. Культура віртуальної спільноти привносить у технічну співпрацю соціальний аспект за допомогою трансформації мережі Інтернет у середовище, що характеризується вибірковою соціальною взаємодією і символічним єднанням одного з одним. На основі культури

Λίτεράτουρα

1. Барбрук Р., Камерон Э. Калифорнийская идеология // <http://www.zhurnal.ru/4/calif8.htm>
2. Барлоу Дж. Экономика сознания в глобальной Сети // <http://www.russ.ru/netcult/99-03-26/barlow.htm>
3. Дери М. Скорость убегания: Киберкультура на рубеже веков / Марк Дери; [пер. с англ. Т. Парфеновой]. – Екатеринбург: Ультра.Культура; М.: АСТ МОСКВА, 2008. – 478 с.
4. Кастельс М. Галактика Интернет: Размышления об Интернете, бизнесе и обществе / М. Кастельс. – Екатеринбург: У-Фактория: Изд-во Гуманит. ун-та, 2004. – 327 с.
5. Колин К. К. Глобализация и культура // Вестник Библиотечной Ассамблеи Евразии. – 2004. – № 1 – С. 12-15.
6. Коноплицкий С. Сетевые сообщества как объект социологического анализа // Социология: теория, методы, маркетинг. Научно-теоретический журнал. – 2004. – № 3. – С. 167-178.
7. Красноперов П. В. Интернет, культура, Интернет-общение и идентичность: культурно-философский анализ // Вісник Харківського національного університету. Серія “Теорія культури і філософія науки. Post Office”. – 2008. – № 813. – С. 49-57.
8. Сутність та специфіка тексту у кіберпросторі // Гуманітарні студії: Збірник наукових праць. – 2010. – № 7. – С.11-17.
9. Ardevol E. Cyberculture: Anthropological perspectives of the Internet // ww.media-anthropology.net/lboro_ardevol.pdf.